

Achtergrondinformatie bij de muntschat van Maastricht- Amby

Informatie

Aanleiding

In het voorjaar van 2008 deed detectoramateur Paul Curfs op een akker in de wijk Amby ten oosten van Maastricht de ontdekking van zijn leven: enkele gouden en zilveren Keltische munten uit de 1^e eeuw voor Christus. De vondsten werden aangemeld bij de gemeentelijke archeologische dienst van Maastricht. Hierop volgend meldden diverse andere detectoramateurs ook hun muntvondsten van deze locatie: de teller stond opeens op een totaal van 24 munten! Deskundige op het gebied van Keltische samenlevingen professor dokter Nico Roymans van de Vrije Universiteit Amsterdam werd prompt ingelicht hierover en er werden afspraken gemaakt om de akker waarin de munten zich bevonden verder te onderzoeken middels archeologisch onderzoek.

Onderzoeksvragen

De kernvragen bij het archeologisch onderzoek waren: betreft het hier de resten van een muntschat en zo ja, wat is de archeologische context van de schat. Een muntschat zou bijvoorbeeld binnen een nederzetting begraven kunnen zijn, maar ook terplekke van een cultusplaats of een grafveld in de bodem kunnen zijn achtergelaten.

De opgraving

Samen met archeologen van de Vrije Universiteit Amsterdam en detectoramateurs Paul Curfs, Ed Heitzer, en Richard Speets voerde de gemeente in oktober 2008 een kleine opgraving uit op de betreffende locatie. Een vlak van ongeveer 15 bij 30 meter werd zorgvuldig onderzocht. Hierbij werden inderdaad de resten van een muntschat aangetroffen!

Samenstelling en herkomst van de muntschat

De schatvondst telt in totaal 109 munten en bestaat uit twee verschillende munttypen: 39 goudstukken die worden toegeschreven aan de Eburonen en 70 zilveren 'regenboogshoteltjes', afkomstig van stammen uit het Rijngebied.

De gouden munten vertonen aan de voorzijde een *triskeles* of driebeen:

RESTAURA 50 MM ADM 20

en op de keerzijde een paardje:

RESTAURA 50 MM ADM 20

Dit munttype wordt in het midden van de 1^e eeuw voor Christus gedateerd op basis van het lage gewicht en goudgehalte en de associatie met andere late munten in de schatvondsten van Heers en Fraire (België). Uitgaande van deze datering en hun spreiding over Zuidoost Nederland en Centraal België mogen de munten aan de door Caesar vermelde Eburonen worden toegeschreven. Onzeker is waar zij zijn geslagen. Afgaande op het huidige verspreidingspatroon mag primair worden gedacht aan de regio Tongeren/Maastricht. Het betreft hier derhalve een lokaal munttype.

De Rijnlandse 'regenboogshoteltjes' tonen aan de voorzijde eveneens een driebeen:

RESTAURA 50 MM ADM 64

en een piramide van ringen en puntcirkels aan de keerzijde:

RESTAURA 50 MM ADM 64

Aan de keerzijde bevinden zich tevens vaak kleine bijtekens van allerlei vorm. De munten zijn van zilver, doch steeds vermengd met wat goud. Sommige varianten lijken afkomstig uit het Duitse Hessen, met name de hoogteversterking (*oppidum*) op de Dünsberg. Andere varianten zijn vermoedelijk geproduceerd in het Nederlandse rivierengebied, wellicht door de Bataven. In de schat van Amby zijn alleen vroege varianten aanwezig die in het midden van de 1^e eeuw voor Christus gedateerd kunnen worden. Deze munten zijn dus van elders 'geïmporteerd'.

Datering

De in Amby geborgen munten zijn geslagen rond het midden van de 1^e eeuw voor Christus. Aangezien alle munten sporen van slijt vertonen, kan de uiteindelijke begraving van de muntschat wat later hebben plaatsgevonden, bijvoorbeeld in de jaren 40 voor Christus.

Historische context: Caesars' veroveringen en de vernietiging van de Eburonen

Gezien de datering van de muntschat mogen we deze verbinden met Caesars' veroveringstochten en het

droevige lot dat de Eburonen toen trof. Dit volk is vooral bekend van zijn anti-Romeinse opstand van 54 voor Christus onder leiding van koning Ambiorix, die aanvankelijk een Romeins leger wist te verslaan. Hierna volgde echter een reeks niets ontziende wraakcampagnes van Caesar tegen dit volk, waarbij – als we de Romeinse generaal mogen geloven – de Eburonen vrijwel werden uitgemoord.

Volgens historische bronnen gebruikten Kelten en Germanen geld niet als betaalmiddel, maar vooral als statussymbool. De samenstelling van de muntschat van Amby wijst op contacten tussen Eburonen en Germaanse groepen uit de Rijnzone. We kunnen hier denken aan bondgenootschappen tussen stamleiders, waarbij ook grote partijen munten werden uitgewisseld. Opmerkelijk is dat Caesar dergelijke intertribale allianties expliciet vermeldt: de Eburonen zouden in 54/53 v.Chr. steun hebben ontvangen van Germaanse bondgenoten uit de Rijnzone (*De Bello Gallico* 5.27, 6.5). Ook direct na beëindiging van de Gallische oorlogen (51 v.Chr.) blijven er nauwe relaties bestaan tussen de bevolking van de regio Tongeren/Maastricht en Germaanse groepen in het Rijnland. Tacitus vermeldt immers dat de stam der Tungri (met Tongeren als hoofdplaats) van Germaanse origine was, afkomstig uit de Rijnzone.

Tegen deze achtergrond is het een intrigerende hypothese dat de goud/zilverschat van Amby door een individu verborgen is tijdens de hectische periode van Caesars' verovering of de direct daarop volgende jaren.

Kelten en goud

Een historische bron uit de 1^e eeuw voor Christus, namelijk Diodorus Siculus in zijn *Bibliotheca Historica* boek V 27, verhaalt over de relatie tussen de Kelten en goud:

“In het gebied van de Kelten wordt in het algemeen geen zilver gevonden, maar wel veel goud, dat de bewoners winnen zonder dat men daarvoor schachten hoeft te graven of op een andere wijze hard hoeft te werken. Want de rivieren, die zich in scherpe bochten kronkelen, doen van de bergen langs hun oevers grote steenblokken afvallen, die vol goudstof zijn. Dat stof wordt door mensen, die zich speciaal met dit werk bezighouden, verzameld, doordat deze lieden de steenbrokken fijnmalen of breken, waarin het goudstof zit. En nadat ze met water alle verontreinigingen eruit gewassen hebben, brengen ze de goudkorrels voor het smelten naar de oven. Op deze wijze vergaren zij een grote hoeveelheid goud, die tot sieraden verwerkt wordt, niet alleen voor vrouwen maar ook voor mannen. Om hun polsen en armen dragen zij gouden armbanden en om hun hals zware, dikke ringen van massief goud, evenals aan hun vingers. Wat de aan hun goden gewijde gebieden betreft hebben de Kelten in het noorden een bijzondere en ongelooflijke gewoonte: ze hebben in hun heiligdommen en op heilige “gronden” veel goud gedeponeed. Geen van de bewoners zou dat goud uit respect voor de goden ooit aanraken, ofschoon de Kelten helemaal gek op goud zijn.”

Voor het vervaardigen van gouden munten werden gietvormen uit klei benut. In platen van klei werden dicht bij elkaar verdiepingen van gelijkmatige grootte aangebracht. Goudsporen in deze holtes bewijzen dat de Kelten daarin goudstof tot grotere goudplaatjes smolten. Na het afkoelen van het edelmetaal werden de goudplaatjes uit de platen geslagen. Met behulp van stempels werden deze plaatjes tot munten geslagen. Op die manier ontstonden zowel platte als schotelvormige munten (de zogenaamde regenboogschotelplaatjes).

Cultuurhistorische betekenis

De schatvondst uit Amby vormt in meerdere opzichten een uniek document voor de Nederlandse archeologie:

- a. *het is de eerste Keltische goudschat van Nederlandse bodem.*
- b. *gezien de late datering van de muntschat – midden eerste eeuw voor Christus – mag een verband worden gelegd met Caesars' Gallische veroveringen en de vernietiging van de Eburonen.*
- c. *de gemengde samenstelling van de muntschat wijst op contacten tussen Eburonen en Germaanse groepen in de Rijnzone.*

Literatuur:

Roymans, N., 1990: *Tribal societies in Northern Gaul. An anthropological perspective*, Amsterdam (Cingula 12).

Roymans, N., 2004: *Ethnic identity and imperial power. The Batavians in the Early Roman Empire*, Amsterdam (Amsterdam Archaeological Studies, 10). Hieruit vooral hoofdstuk 6.

Roymans, N./H. Hiddink, in druk: Ein Hortfund spätlatènezeitlicher 'Regenbogenschüsselchen' der Nordgruppe aus Echt (Niederlande), *Archäologisches Korrespondenzblatt*.

Scheers, S./G. Creemers 2002: Un trésor monétaire des Éburons à Heers (Limbourg, Belgique), *Lunula. Archaeologia protohistorica* X, Bruxelles, 80-85.